

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
соціальної економіки
Протокол № 6 від 09.12.2025 р.

ПОРОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ВОЛОНТЕРСЬКА ТА БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення
110 Соціальна робота та консультування
перший (бакалаврський)
«Управління соціальною сферою»

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Розробники:

к.е.н., доцент

Ека СТЕПАНОВА

Завідувач кафедри
соціальної економіки

Галина НАЗАРОВА

Гарант програми

Юлія СОТНІКОВА

Харків
2025

ВСТУП

Актуальність дисципліни «Волонтерська та благодійна діяльність» зумовлена зростаючою роллю громадянської активності, соціальної відповідальності та взаємодопомоги в умовах сучасних суспільних викликів. Волонтерська та благодійна діяльність є важливим інструментом підтримки вразливих груп населення, розвитку громадянського суспільства та зміцнення соціальної згуртованості. Реалізація цієї діяльності сприяє формуванню у здобувачів освіти ціннісних орієнтацій, емпатії, відповідальності та готовності до активної участі у суспільному житті.

У межах вивчення дисципліни здобувачі набувають знань і практичних навичок з організації та реалізації волонтерських і благодійних проєктів, управління ресурсами, комунікації з різними цільовими групами, партнерськими організаціями та органами влади. Дисципліна сприяє розвитку лідерських якостей, командної роботи, навичок планування, прийняття рішень та ефективної комунікації в соціально значущих проєктах.

Мета дисципліни «Волонтерська та благодійна діяльність» полягає у оволодінні основними знаннями та вміннями, необхідними розуміння змісту та значення волонтерської та благодійної діяльності (зокрема, надання соціальних послуг), а також для організації волонтерських груп та благодійних організацій за умов майбутньої професійної діяльності та розвитку у молоді соціальної активності, навичок усвідомленого та активного вибудовування власного життя.

Основні завдання дисципліни:

- аналіз передумов виникнення та розвитку волонтерської і благодійної діяльності в Україні та світі;

- дослідження класифікації волонтерських і благодійних угруповань та форм їх організації;

- визначення мотиваційних чинників залучення до волонтерської та благодійної діяльності;

- теоретичний аналіз етичних принципів і стандартів волонтерської та благодійної діяльності;

- аналіз нормативно-правової бази, що регулює волонтерську та благодійну діяльність;

- дослідження ролі волонтерства у системі соціальної роботи та соціального захисту населення;

- формування навичок створення та реалізації волонтерських програм;

- розробка та планування благодійних проєктів з урахуванням соціальних потреб;

- аналіз міжнародного досвіду реалізації волонтерських програм і благодійних ініціатив та можливостей його адаптації в Україні;

формування здатності до ефективної комунікації, командної роботи та соціальної відповідальності у процесі волонтерської і благодійної діяльності.

Об'єктом дисципліни є система соціальних відносин, процесів та практик, що виникають у процесі організації, здійснення та розвитку волонтерської і благодійної діяльності в суспільстві, а також взаємодія суб'єктів волонтерства і благодійності з державними, громадськими та міжнародними інституціями.

Предметом дисципліни є теоретичні засади, принципи, форми, методи та механізми організації й реалізації волонтерської та благодійної діяльності, а також мотиваційні, етичні, правові й управлінські аспекти функціонування волонтерських і благодійних ініціатив у сучасному суспільстві.

Отримані знання та навички утворюють підґрунтя для ефективної організації та реалізації волонтерської і благодійної діяльності; розвитку соціальної відповідальності та громадянської активності; налагодження взаємодії волонтерів з цільовими групами, громадськими організаціями, партнерами та органами влади; планування й упровадження волонтерських програм і благодійних проєктів; участі у вирішенні актуальних соціальних проблем та зміцнення соціальної згуртованості громади. Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН2	СК2
РН11	ЗК16
РН15	ЗК16
РН 18	ЗК16

де РН2. Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення

РН11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення.

РН15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

РН 18. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.

СК2. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

ЗК16. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи волонтерської та благодійної діяльності

Тема 1. Передумови виникнення волонтерства та благодійності

1.1. Понятійно-категоріальний апарат. Основні поняття та визначення волонтерства та благодійності. Сучасні інтерпретації у міжнародному та національному контексті

1.2. Історичні витоки волонтерства та благодійності. Тракткування волонтерства та благодійності через призму історії.

1.3. Соціально-економічні чинники виникнення волонтерських і благодійних ініціатив. Вплив кризових ситуацій (війни, епідемії, стихійні лиха). Нерівність у суспільстві як поштовх до розвитку добродійності. Роль держави та суспільних організацій у соціальному захисті

Тема 2. Класифікація волонтерських та благодійних угруповань

2.1. Критерії класифікації волонтерських та благодійних угруповань. Класифікація за формою організації. Класифікація за масштабом діяльності. Класифікація за напрямками допомоги.

2.2. Основні типи волонтерських угруповань. Типологія волонтерських угруповань. Волонтерство у сфері кризових ситуацій

2.3. Основні типи благодійних організацій. Благодійні фонди та меценатські об'єднання. Релігійні та конфесійні благодійні інституції. Корпоративна благодійність та програми соціальної відповідальності бізнесу (CSR). Міжнародні благодійні організації та фонди

Тема 3. Мотивація до волонтерської та благодійної діяльності

3.1. Внутрішні мотиви. Альтруїзм. Емпатія. Духовні та моральні цінності. Прагнення до самореалізації та особистісного розвитку.

3.2. Зовнішні мотиви. Соціальне визнання. Підтримка з боку спільноти. Професійні перспективи. Набуття досвіду та контактів.

3.3. Суспільно-історичний контекст мотивації.». Вплив війни, кризових ситуацій та катастроф на активізацію волонтерства. Роль культурних та національних традицій у формуванні мотивації.

Тема 4. Етичні засади волонтерської і благодійної діяльності

4.1. Поняття та значення етичних засад у волонтерській та благодійній діяльності. Етика волонтерства. Роль моральних принципів у взаємодії з

отримувачами допомоги. Відповідальність волонтера перед суспільством і собою.

4.2. Основні етичні принципи волонтерської діяльності. Основні етичні принципи волонтерської діяльності

4.3. Етичні стандарти взаємодії у волонтерських організаціях. Кодекс етики волонтера як нормативна основа діяльності. Етична комунікація у волонтерських колективах. Роль лідера і координатора у підтриманні етичних стандартів.

4.4. Типові етичні дилеми та шляхи їх вирішення у волонтерській практиці. Типові етичні дилеми у волонтерській практиці. Шляхи вирішення етичних дилем. Типові етичні дилеми та можливі шляхи їх вирішення.

Тема 5. Нормативно-правова база волонтерської та благодійної діяльності

5.1. Законодавче регулювання волонтерської діяльності в Україні. Принципи волонтерства. Обов'язки волонтера.

5.2. Правові засади благодійної діяльності та функціонування благодійних організацій. Принципи благодійності. Форми благодійності.

5.3. Міжнародно-правові акти та стандарти у сфері волонтерства і благодійності. Виклики та перспективи міжнародного співробітництва.

Змістовий модуль 2. Волонтерство і благодійність.

Тема 6. Волонтерство та соціальна робота

6.1. Організація волонтерської діяльності в соціальній сфері. Правила роботи із фахівцями. Ключові тенденції волонтерства.

6.2. Роль волонтерів у підтримці постраждалих від війни. Основні напрями діяльності волонтерів у підтримці постраждалих від війни

6.3. Соціальні проєкти та ініціативи волонтерів. Найпоширеніші напрями волонтерських соціальних проєктів, їхні особливості, географію та результати діяльності

Тема 7. Створення волонтерської програми

7.1. Поняття, мета та етапи створення волонтерської програми. Мета волонтерської програми. Етапи створення волонтерської програми.

7.2. Планування та організація діяльності волонтерів Планування включає кілька ключових елементів. Навчання волонтерів.

7.3. Моніторинг, оцінювання та розвиток волонтерської програми. Критерії оцінки результативності волонтерської програми. Методи та аналіз. Отримання зворотного зв'язку.

Тема 8. Створення благодійного проєкту

8.1. Сутність та етапи створення благодійного проєкту

Поняття благодійного проєкту, його мета та соціальна значущість. Основні етапи створення благодійного проєкту: визначення проблеми та цільової аудиторії,

формування мети і завдань, планування заходів, ресурсне забезпечення, реалізація та оцінка результатів.

8.2. Планування та ресурсне забезпечення благодійного проєкту

Планування діяльності в межах благодійного проєкту. Визначення необхідних ресурсів (людських, фінансових, матеріальних, інформаційних). Залучення партнерів, донорів і волонтерів. Управління бюджетом благодійного проєкту та контроль використання ресурсів.

8.3. Реалізація, моніторинг та оцінювання ефективності благодійного проєкту

Організація процесу реалізації благодійного проєкту. Моніторинг виконання запланованих заходів. Оцінювання результативності та соціального ефекту благодійного проєкту. Аналіз ризиків, звітність та поширення результатів діяльності.

Тема 9. Міжнародний досвід діяльності волонтерських програм та благодійних проєктів

9.1. Волонтерські програми та благодійні ініціативи в країнах Європейського Союзу

Особливості розвитку волонтерства і благодійності в країнах ЄС. Діяльність Європейського корпусу солідарності, національних волонтерських служб (Німеччина, Франція, Польща). Роль державної підтримки, місцевих громад та громадських організацій у реалізації волонтерських програм.

9.2. Досвід організації волонтерських програм у США та Канаді

Моделі залучення волонтерів у США та Канаді. Роль благодійних фондів, університетів і громадських організацій. Корпоративне волонтерство, фандрейзинг та використання цифрових платформ у благодійній діяльності.

9.3. Волонтерство та благодійні проєкти в країнах Азії та інших регіонах світу

Специфіка волонтерської та благодійної діяльності в Японії, Південній Кореї, Індії та країнах Латинської Америки. Поєднання традиційних культурних цінностей із сучасними формами волонтерства та благодійності. Реагування на надзвичайні ситуації та гуманітарні кризи.

9.4. Порівняльний аналіз та можливості впровадження міжнародного досвіду в Україні

Порівняльний аналіз моделей волонтерських програм і благодійних проєктів різних країн. Визначення ефективних практик залучення волонтерів, управління ресурсами та забезпечення прозорості діяльності. Перспективи адаптації міжнародного досвіду для розвитку волонтерської та благодійної діяльності в Україні.

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1.	1. Аналіз понять. 2. Аналіз кризових ситуацій. 3. Написання есе.
Тема 2. Завдання 2.	1. Проектне завдання: "Створення власної ініціативної групи" 2. Кейс-стаді благодійної організації 3. Семінарське заняття.
Тема 3. Завдання 3.	1. Виконання кейсів. 2. Волонтерство під час кризових ситуацій 3. Виконання практичного завдання спрямованого на дослідження історії волонтерського руху. 4. Семінарське заняття.
Тема 4. Завдання 4.	1. Практичне завдання, спрямоване на формування вміння розпізнавати етичну дилему між конфіденційністю та безпекою, приймати зважене рішення відповідно до принципів етики волонтера. 2. Вирішення кейсів 3. Складання етичного портрету волонтера. 4. Аналіз кодексу етики волонтера
Тема 5. Завдання 5.	1. Створення "міні-проєкту" благодійної ініціативи. 2. Вирішення кейсів. 3.
Тема 6. Завдання 6.	1. Семінарське заняття. 2. Аналіз прикладів волонтерської діяльності 3. Розробка власного волонтерського проєкту.
Тема 7. Завдання 7.	1. Створення міні-проєкту волонтерської програми
Тема 8. Завдання 8.	1. Формування концепції благодійного проєкту та презентація результатів
Тема 9. Завдання 9.	1. Семінарське заняття.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 9	Вивчення лекційного матеріалу
Тема 1 - 9	Підготовка до практичних занять
Тема 2, 3, 6, 9	Підготовка презентації
Тема 1	Підготовка есе
Тема 1-9	Написання контрольних тестів
Тема 5, 9	Підготовка до контрольних робіт

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та / або лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1-9).

Наочні (демонстрація (Тема 1-9)).

Практичні (практична робота (Тема 1 - 9), дискусія (Тема 2, 3, 6, 9), написання есе (Тема 1), виконання кейсових завдань (Тема 2, 3, 4, 5)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту), диференційованого заліку або заліку. Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи: індивідуальні навчально-дослідні завдання (30 балів), есе (5 балів), поточні контрольні тести (45 балів), письмова контрольна робота (20 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. — Київ, 2021. — 164 с.
2. Посібник волонтера / В. В. Вашкович, О.Ю. Василенко, Т. О. Карабін, Я. В. Лазур, В. В. Манзюк, В. М. Рошканюк. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 88 с.
3. Менеджмент волонтерських програм: посібник для підготовки менеджерів волонтерських програм / За заг. ред. Т.І. Сила, Т.Л. Лях; авт.кол.: Т. Журавель, Т. Лях, К. Пуха та ін.. – К.: ОБНОВАКОМПАНІ, 2020. – 174 с.
<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/35678/>
4. Потенціал волонтерства та лідерства у здійсненні профілактики ВІЛ та ризикованої поведінки на базі професійно-технічних навчальних закладів : навч.-метод. посібник // Журавель Т. В., Лях Т. Л., Спіріна Т. П. та ін.; за ред. Т. В. Журавель, Т. Л. Лях. – К. : ФО-П Буря О. Д., 2014. – 224 с.
<http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4959/>
5. Міжнародні соціальні інституції та програми [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Г. В. Назарова, Е. Р. Степанова; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. — 285 с.
<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30609>
7. Державне регулювання соціальної сфери [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Ю. В. Сотнікова; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. — Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. — 155 с.
<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30338>

Додаткова

8. Закон України «Про волонтерську діяльність» // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
9. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
10. Шопіна І. М. Благодійна та волонтерська діяльність як суспільна практика: правові, телеологічні та аксіологічні аспекти // Аналітично-порівняльне правознавство. - 2024. - № 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.92>
11. Посібник волонтера : навчально-практичний матеріал для волонтерів та організаторів волонтерської діяльності URL: <https://jurkniga.ua/posibnik-volontera/>
12. Котелевець А. М. Розвиток соціальної активності студентів у волонтерській діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 «Соціальна робота» (23 Соціальна робота). – Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2024. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50028/1/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%90%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%BA%D0%B5%D0%BF.pdf>

Інформаційні ресурси

13. Волонтерська та благодійна діяльність : сайт персональних навчальних систем. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=12093>

14. Що таке волонтерство та які його основні принципи? URL: <https://www.ucla.org.ua/?p=1600>

15. Волонтерська платформа. URL: <https://platforma.volunteer.country/>

16. Волонтерство в Україні: океан можливостей чи море викликів? Інсайти круглого столу Української Волонтерської Служби URL: <https://volunteer.country/library/volonterstvo-v-ukrayini>

17. Волонтерство. Як підтримувати мотивацію та зарадити вигоранню URL: <https://goldameir.institute/2020/12/volonterstvo-yak-pidtrimuvati-motivatsiyu-ta-zaraditi-vigorannyyu/>

18. Волонтерський менеджмент. Як зробити волонтерами всю країну? URL: <https://www.bur.org.ua/volonterskyj-menedzhment-yak-zrobyty-volonteramyyu-v-syu-krayinu/>